

Gokken in kaart

Tweede meting aard en omvang kansspelen in Nederland

B. Bieleman, S. Biesma, A. Kruize, C. Zimmerman, M. Boendermaker, R. Nijkamp, T. Bak
INTRAVAL

SAMENVATTING

In dit rapport wordt verslag gedaan van het onderzoek naar de aard en omvang van kansspelen en kansspelverslaving en het preventiebeleid in Nederland in 2011. Het tegengaan van kansspelverslaving is een belangrijk doel van het Nederlandse kansspelbeleid. Daarvoor is het noodzakelijk om een actueel beeld te hebben van de aard en de omvang van kansspelverslaving. Na een eerste meting in 2005, heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL en bureau Mediad eind 2010 opdracht gegeven de tweede meting te verrichten. Deze meting is grotendeels een herhaling van de eerste meting, zodat ontwikkelingen kunnen worden vastgesteld. Vier onderdelen staan centraal: de omvang van kansspelverslaving, de aard van kansspelverslaving, het preventiebeleid en verwachtingen voor de toekomst.

Er is een combinatie van bronnen voor dit onderzoek gebruikt. Naast 6.000 enquêtes onder de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder en 500 interviews met regelmatige spelers, is tevens gebruik gemaakt van informatie uit recente literatuur en gesprekken met deskundigen van betrokken organisaties.

Omvang kansspelverslaving

In 2011 telt de Nederlandse bevolking naar schatting 8,7 miljoen recreatieve spelers, 92.000 risicospelers en 20.300 probleemspelers (tabel 1). Het geschatte aantal recreatieve spelers is daarmee gedaald ten opzichte van 2005, toen 9,6 miljoen Nederlanders tot de recreatieve spelers werden gerekend. Het geschatte aantal risico- en probleemspelers bedroeg in 2005 respectievelijk 55.000 en 28.700.

Tabel 1 Omvangschattingen en betrouwbaarheidsintervallen recreatieve-, risico- en probleemspelers (2005 en 2011)

	2005		2011	
	Schatting	Betrouwbaarheids-interval	Schatting	Betrouwbaarheids-interval
Recreatieve spelers^a	9.625.000	9.470.000 - 9.780.000	8.700.000	8.500.000 - 8.900.000
Risicospelers	55.000	33.000 - 77.000	92.000	63.500 - 120.500
Probleemspelers	28.700	13.000 - 44.400	20.300	6.700 - 33.900

^a Statistisch significant verschil tussen 2005 en 2011

Hoewel hierbij op het eerste gezicht sprake lijkt te zijn van een toename van het aantal risicospelers en een afname van de probleemspelers, is dit statistisch gezien niet het geval. Dit komt omdat de betrouwbaarheidsintervallen van de schattingen van beide jaren elkaar overlappen. Daardoor is het niet mogelijk om uitsluitsel te geven over een daadwerkelijke verandering in het aantal risico- en probleemspelers over de afgelopen vijf jaar. Wel lijkt er sprake te zijn van een dalende trend. Zo is ook het aantal Nederlanders dat ooit en/of het afgelopen jaar aan een kansspel heeft deelgenomen gedaald tussen 2005 en 2011.

Soorten spelen

Deelname aan loterijen blijkt zowel in 2011 als in 2005 het meeste voor te komen. Dit neemt niet weg dat het aantal deelnemers aan loterijen, evenals aan vrijwel alle andere soorten spelen, wel is afgenomen. Dit geldt alleen niet voor kansspelen via internet. Hier is het aantal recente (in het afgelopen jaar) spelers gestegen van naar schatting 130.500 in 2005 naar zo'n 257.500 in 2011.

Het aantal personen dat uitsluitend aan loterijen deelneemt, de zogenoemde long-odds spelers, is toegenomen tussen 2005 en 2011. Het aantal dat uitsluitend aan short-odds kansspelen heeft deelgenomen en het aantal dat aan zowel long- als short-odds kansspelen heeft deelgenomen is daarentegen gedaald. Aangezien de risico's op verslaving groter zijn bij short-odds spelen, kan dit als een gunstige ontwikkeling worden gezien.

Aard kansspelverslaving

Voor de beschrijving van de aard van de kansspelverslaving worden de spelers in twee groepen verdeeld (in plaats van drie groepen, zoals hierboven). Van de 500 geïnterviewde regelmatige spelers behoort 22% tot de risicovolle spelers, bestaande uit probleemspelers (9%) en risicospelers (13%). De overige 78% van de spelers kan tot de recreatieve spelers worden gerekend. Risicovolle regelmatige spelers spelen significant vaker op kansspelautomaten dan recreatieve regelmatige spelers. Ook nemen zij vaker deel aan casinospelen, poker en sportpoules. Verhoudingsgewijs worden short-odds spelen vaker gespeeld door risicovolle spelers, terwijl de startleeftijd bij deze groep lager is.

Spelen via internet

Van de risicovolle spelers geeft ruim een derde aan het afgelopen jaar via internet te hebben deelgenomen aan kansspelen, dit is statistisch significant meer dan de recreatieve spelers waarvan een vijfde dit het afgelopen jaar heeft gedaan. Uit nadere analyses blijkt dat de kans dat een respondent deelneemt aan kansspelen via internet groter is bij personen die ook online games spelen dan bij respondenten die niet deelnemen aan online games.

Middelengebruik en delinquentie

Wat betreft alcoholgebruik verschillen de recreatieve en risicovolle spelers niet van elkaar, terwijl zij ook niet meer of minder vaak alcoholdrinkers zijn dan de gemiddelde Nederlander. Wel komen onder zowel recreatieve als risicovolle spelers meer rokers van tabak en cannabis voor dan gemiddeld onder de Nederlandse bevolking. Hierbij geldt dat risicovolle spelers vaker roker van zowel tabak als cannabis zijn dan recreatieve spelers. Ook het plegen van delicten komt vaker voor onder risicospelers dan onder recreatieve spelers. Delicten worden bij meer dan de helft van deze risicovolle respondenten gepleegd in verband met gokken.

Hulp

Een ruime meerderheid van de geïnterviewde recreatieve en risicovolle spelers maakt gebruik van zelfcontroletechnieken om het eigen speelgedrag in de hand te houden. Van de risicovolle spelers heeft 15% ooit hulp gezocht in verband met gokproblemen, terwijl bijna een kwart van de risicovolle spelers wel eens een entreeverbod of bezoekbeperkende maatregel bij Holland Casino heeft aangevraagd. Voor de witte lijst bij amusementscentra geldt dat nog geen tiende van de risicovolle spelers zich ooit op deze lijst heeft laten plaatsen. Spelers met een entreeverbod bij Holland Casino of een amusementsshal spelen tijdens het verbod bij andere amusementshallen. Dit pleit voor een geschakeld registratiesysteem. Om effectief te zijn, zal dit niet alleen geschakeld moeten worden tussen amusementshallen onderling, maar ook tussen amusementshallen enerzijds en vestigingen van Holland Casino anderzijds.

Preventiebeleid

Ons onderzoek is geen effect-evaluatie van het preventiebeleid. Er kan dan ook geen rechtstreeks verband worden gelegd tussen maatregelen ter preventie van kansspelverslaving enerzijds en de afname van het aantal (short-odds) spelers anderzijds. Preventiebeleid is

onderdeel van het algemene kansspelbeleid. Dit beleid is vastgelegd in de Wet op de kansspelen. Preventie wordt in vrijwel alle Tweede-Kamer stukken als één van de pijlers van het beleid genoemd. Het beperken van het aanbod wordt als het werkzame mechanisme gezien. Hierbij wordt verondersteld dat regulering van het aanbod aan kansspelen ofwel alleen aanbod toe te staan onder voorwaarde van een door de overheid ingesteld vergunningstelsel, de behoefte aan deelname aan kansspelen indamt. Belangrijk onderdeel van de vergunningsvoorwaarden is dat de aanbieder zelf de risico's op verslaving beperkt.

Ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben zich in (de sterke en zwakke punten van) het beleid nauwelijks veranderingen voorgedaan. Wel zijn verschillende veranderingen en wijzigingen aangekondigd, waarbij de huidige staatssecretaris van Veiligheid en Justitie zijn visie op kansspelen kenbaar heeft gemaakt. Consumenten moeten volgens hem desgewenst kunnen beschikken over een passend en attractief aanbod aan kansspelen. Kwetsbare groepen (waaronder jongvolwassenen) moeten daarbij worden beschermd tegen de risico's op kansspelverslaving.

Branche

Aanbieders van kansspelen kunnen en moeten concrete maatregelen treffen om potentiële probleemspelers op te sporen en te voorkomen dat problemen verder toenemen. Zij doen dit via het verspreiden van folders en het trainen van personeelsleden in het herkennen van kansspelproblematiek en het voeren van gesprekken met (potentiële) probleemspelers. Met name Holland Casino wordt in ons onderzoek door deskundigen positief beoordeeld op haar preventiebeleid. Ook uit andere onderzoeken komt dit beeld naar voren.

Het oordeel van de geïnterviewde spelers over het preventiebeleid van Holland Casino is wisselend. Het preventiebeleid van Holland Casino kan volgens de geïnterviewde spelers verder worden verbeterd door het meer zichtbaar maken van waarschuwingfolders en het tijdiger aanspreken van risicospelers op hun speelgedrag. Degenen die zelf een bezoekbeperking of entreeverbod hebben ondergaan zijn hierover (zeer) tevreden.

Hulpverlening

Op het gebied van hulpverlening aan probleemspelers is de afgelopen jaren de online internet variant in opkomst gekomen. Via internet is daarnaast ook steeds meer lotgenotencontact mogelijk. De kracht van beide vormen bestaat uit de grotere anonimiteit dan bij face-to-face hulpverlening. Inmiddels moeten online behandelingen via de zorgverzekeraar worden vergoed. Hiervoor dienen hulpvragers persoonsgegevens op te geven, waarmee de anonimiteit in het geding komt. Hierdoor wordt een terugloop in het aantal aanmeldingen verwacht. Door deskundigen wordt daarom gepleit voor het in stand houden van anonieme behandelingsmogelijkheden via internet.

Toekomst

De kans is groot dat het spelen via internet in de nabije toekomst wordt vrijgegeven. Hoewel daarbij diverse maatregelen worden genoemd waarmee de risico's op kansspelverslaving moeten worden voorkomen, is het nog moeilijk om in te schatten welk effect dit zal hebben op de omvang van de kansspelproblematiek. Vanuit de verslavingszorg wordt aangegeven dat het een toename van de problematiek tot gevolg zal hebben. Internet biedt door de vele technische mogelijkheden echter ook goede handvatten op het gebied van preventie.

Wanneer mogelijke verbeteringen van het preventiebeleid worden ingedeeld naar universele, selectieve en geïndiceerde preventie dan kunnen de volgende maatregelen worden getroffen. Universeel: één algemene voorlichtingsfolder toepassen; en strikter toezien op naleving wervings- en reclame-uitingen. Selectief: sluitende registratie speelautomatenhallen en Holland Casino; mogelijkheden preventie via internet benutten; en verder verbeteren preventiebeleid Holland Casino. Geïndiceerd: lotgenotencontact bevorderen; anonimiteit bij online hulpverlening garanderen; en training personeelsleden kanspelaanbieders verbeteren.